

A patkósdenevérek (Rhinolophidae) rendszertani felosztása

Csorba Gábor – Ujhelyi Péter

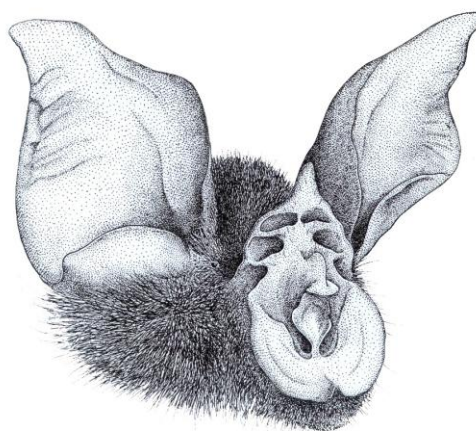
The classification of the genus *Rhinolophus*

In the order of bats one of the most distinct family is the Rhinolophidae comprising a single genus, *Rhinolophus* only. Due to the high morphological similarity only superspecies or groups are distinguished within the genus. Although these groups are not necessarily represent evolutionary units, for practical reasons we suggest the use of this classification. The proposed groupings of the genus and the revised species list based on five-years research is given here.

Bevezetés

A denevérek rendjén belül az egyik legjobban elhatárolható család a patkósdenevéreké (Rhinolophidae), melyhez egyetlen nem (*Rhinolophus*) 68 faja tartozik. A külső megjelenésben, fogazati bélyegekben rendkívül egységes nemben belül azonban a többi denevércsoporthoz viszonyítva oly csekélyek a fajok közötti különbségek, hogy az eddigi rendszertani munkák nem is vállalkoztak subgenerikus tagolásra (illetve az ilyen irányú, korai próbálkozásokat senki nem fogadta el), helyette taxonómiai ranggal nem bíró "csoportokat", "superspecieseket" különböztettek meg.

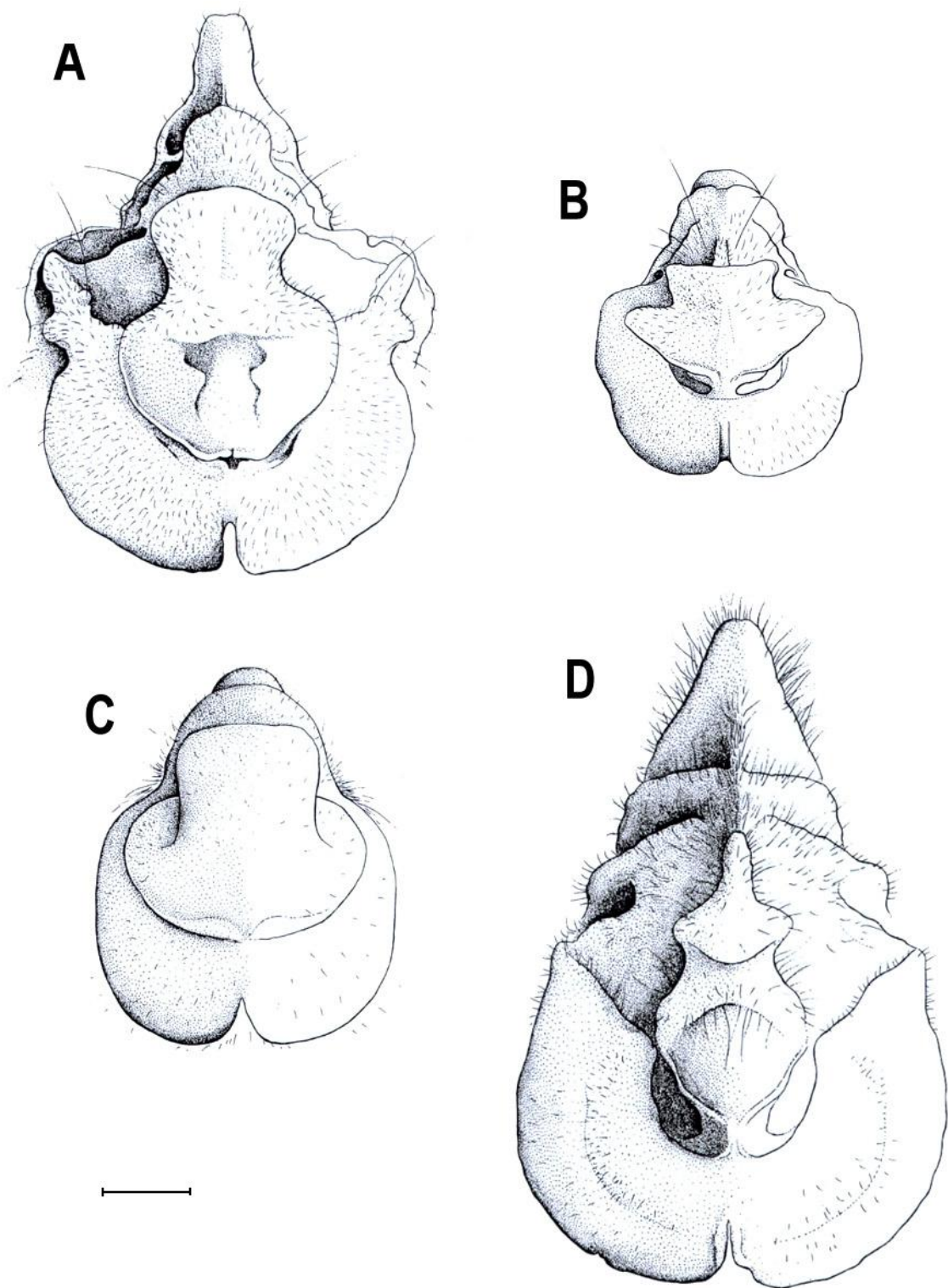
Az eddigi legátfogóbb, számos fajt vizsgáló fenetikus elemzés (Bogdanowicz, 1992) 35 mérhető bélyeg alapján különítette el a csoportokat. A vizsgálat jelentős új eredménye, hogy rámutatott az ázsiai, illetve afrikai fajokat tartalmazó csoportok különbözőségére és független fejlődésére. Ennek következményeképp, a korábbi szerzők által elismert hat (Andersen, 1905), illetve négy (Tate & Archbold, 1939) csoport száma 11-re emelkedett. A fenetikus csoportosítás ugyanakkor nem feltétlenül tükrözi a valós leszármazási viszonyokat, és a molekuláris biológiai kutatások több faj esetében is eltérő rokonsági kapcsolatokra derítettek fényt (Guillen, szem. közl.).

1. ábra. *Rhinolophus ferrumequinum*-portré (Magyarország)

Anyag és módszer

Az elmúlt 5 évben 18 jelentős – európai, amerikai és ázsiai múzeumokból származó – gyűjtemény anyagát vizsgáltuk meg, ahol több, mint 2000 példányról vettünk fel méreteket (alkarhossz, illetve hat koponya-, illetve fogazati méret), és rajzok készültek az összes elérhető típuspéldányról. Ahol a példányok állapota ezt nem tette lehetővé, ott topotípusokat vagy a fajt megfelelően reprezentáló "tipikus", jó megtartású állatokat rajzoltunk le.

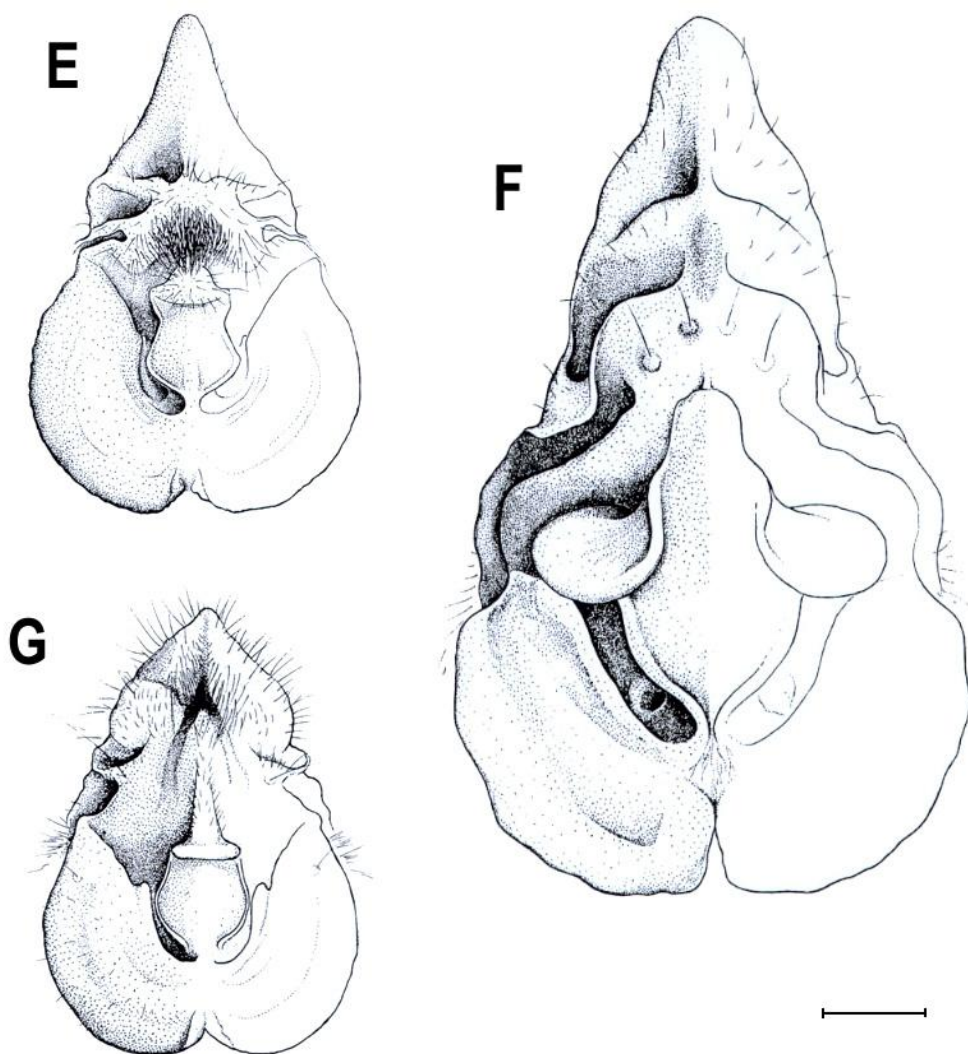
2a. ábra. Patkósdenevérek orrfüggelékei (frontalis nézet), méretarány: 3 mm

A – *Rh. ruwenzorii* (Kongó)

B – *Rh. marshalli* (Vietnam)

C – *Rh. rex* (Kína)

D – *Rh. hildebrandti* (Kenya)

2b. ábra. Patkósdenevérek orrfüggelékei (frontális nézet), méretarány: 3 mm

E – *Rh. creaghi* (Indonézia)

F – *Rh. luctus* (Jáva)

G – *Rh. shameli* (Kambodzsa)

Eredmények

Elismervén a modern biokémiai vizsgálati módszerek jelentőségét a taxonómiai-szisztematikai kutatásokban, a patkósdenevérek fenetikus csoport-rendszerét mégsem érezzük pótolhatónak a mindennapi taxonómiai, ökológiai vagy természetvédelmi célú vizsgálatokban. Az állatok pontos faji hovatartozása gondosan összeállított, lehetőség szerint külső bélyegeken alapuló határozók használatával állapítható csak meg, ahol a

fajok csoportokba rendezése jelentősen megkönnyíti a nagy számú faj közötti eligazodást. Ennek értelmében, a legfontosabb differenciális bélyegek figyelembevételével – jelentős részben Bogdanowicz (1992) munkájára támaszkodva, de esetenként az alcsoportokat önálló csoport szintre emelve – az összes ismert és elfogadott fajt magában foglaló csoportbeosztást készítettünk, illetve egy afrikai fajra alapítva új csoportot (*adami*-csoport) vezetünk be. Ezek mellett revideáltuk több leírt forma taxonómiai besorolását. A munka során elkészült egy valamennyi fajt

felölélő határozókulcs, amely az összehasonlító rajzok segítségével lehetővé teszi a család fajainak pontos meghatározását.

Az általunk javasolt felosztás, illetve az egyes csoportokba sorolt fajok az alábbiak:

adami-csoport

1. *adami*

capensis-csoport

2. *capensis*
3. *denti*
4. *simulator*
5. *swinnyi*

euryale-csoport

6. *euryale*
7. *mehelyi*

euryotis-csoport

8. *arcuatus*
9. *canuti*
10. *coelophyllus*
11. *creaghi*
12. *euryotis*
13. *inops*
14. *rufus*
15. *shameli*
16. *subrufus*

ferrumequinum-csoport

17. *bocharicus*
18. *clivosus*
19. *darlingi*
20. *deckeni*
21. *ferrumequinum*
22. *silvestris*

fumigatus-csoport

23. *eloquens*
24. *fumigatus*
25. *hildebrandti*

hipposideros-csoport

26. *hipposideros*

landeri-csoport

27. *alcyone*
28. *blasii*
29. *guineensis*
30. *landeri*

maclaudi-csoport

31. *maclaudi*
32. *ruwenzorii*

megaphyllus-csoport

33. *affinis*
34. *borneensis*
35. *celebensis*
36. *malayanus*

37. *megaphyllus*

38. *nereis*

39. *sitheno*

40. *virgo*

pearsoni-csoport

41. *pearsoni*

42. *yunanensis*

philippinensis-csoport

43. *macrotis*

44. *marshalli*

45. *montanus*

46. *paradoxolophus*

47. *philippinensis*

48. *rex*

pusillus-csoport

49. *acuminatus*

50. *cognatus*

51. *convexus*

52. *cornutus*

53. *imaizumii*

54. *lepidus*

55. *monoceros*

56. *osgoodi*

57. *pusillus*

58. *shortidgei*

59. *subbadius*

rouxi-csoport

60. *rouxi*

61. *sinicus*

62. *thomasi*

trifoliatus-csoport

63. *beddomei*

64. *formosae*

65. *luctus*

66. *sedulus*

67. *trifoliatus*

incertae sedis

68. *mitratus*

Irodalom

- Andersen, K. (1905): On the some bats of the genus *Rhinolophus*, with remarks on their mutual affinities, and descriptions of twenty-six new forms. *Proceedings of the Zoological Society London*. **2**: 75-145.
- Bogdanowicz, W. (1992): Phenetic relationships among bats of the family *Rhinolophidae*. *Acta Theriologica*. **37**: 3. 213-240.
- Tate, G. H., Archbold, R. (1939): Results of the Archbold Expeditions. No. 24. *Oriental Rhinolophus*, with special reference to material from the Archbold Expeditions. *American Museum Novitates*. 1036. 1-12.